

INFORMACIJA O OKRUGLOM STOLU POSVEĆENOM DONOŠENJU ZAKONA O REGULISANJU POLOŽAJA VERSKIH ZAJEDNICA

Centar za razvoj civilnog društva (CRCDD) organizovao je 08. oktobra 2005. u Zrenjaninu ekspertske okrugli sto pod nazivom "Zakonsko regulisanje položaja verskih zajednica" u okviru realizacije istoimenog projekta podržanog od Freedom House Serbia.

Učešće za ovim stolom uzeli su prof. dr Dragoljub Đorđević, g. Živica Tucić, g. Miroslav Keveždi, prof. dr Milan Vukomanović, g. Mirko Đorđević, g. Tomislav Žigmanov, dr Bojan Aleksov, g. Zdravko Šorđan i prof. dr Vladimir Ilić. Skup je vodio g. Dragan Kalejski. Radne materijale za skup sačinili su Miroslav Keveždi i Željka Manić. Koordinator projekta je Alisa Halak.

Polazeći od činjenice da je čitava oblast verskog života u Republici Srbiji od 1993. godine pravno neregulisana, a da je u praksi iskazana potreba za rešenjem mnoštva problema na ovom području, Centar za razvoj civilnog društva usmerio je svoje aktivnosti sa ciljem da doprinese unošenju reda u taj legalni haos.

Uz puno međusobno uvažavanje i svest o značaju pitanja učesnici okruglog stola razmenili su informacije i mišljenja o samom problemu i o pokrenutoj zakonodavnoj inicijativi. Učesnici prihvatanjem informacije niukoliko ne izražavaju potpunu saglasnost o osnovnoj temi, ali smatraju da predloženi sadržaji mogu da budu na korist različitim činionicima.

Učesnici skupa složili su se, u načelu, da zakonsko regulisanje onih oblasti koje uopšte nisu regulisane, ili koje nisu regulisane na adekvatan način, povećava društvenu racionalnost. Rezultati različitih istraživanja Centra za razvoj civilnog društva ukazuju da je stanovništvo Srbije velikim svojim delom uplašeno od promena, te otuda svako unošenje reda i povećanje predvidivosti može samo doprineti smanjenju napetosti, a to za ovu oblast važi više nego za druge. Religije ili organizacije i zajednice koje su s religijom povezane predstavljaju jedan mogući način amortizovanja frustracija i potencijalnih socijalnih tenzija. Zakonsko regulisanje tog područja može uneti red u postojeći haos i amortizovati realno postojeće napetosti na socijalnoj ravni. U tom smislu postoji izrazita potreba za donošenjem Zakona.

No, na skupu je izražena i rezerva prema postojanju te potrebe. Sa druge strane, učesnici skupa

izražavaju uvažavanje za napore Ministarstva vera da se donese Zakon o verskim zajednicama u Srbiji. Učesnici skupa takođe izražavaju nadu da će najviše zakonodavno telo Republike Srbije doneti Zakon u skladu sa evropskim principima i standardima o poštovanju verskih sloboda.

Konkretno govoreći, godine 2004. Ministarstvo vera Republike Srbije sačinilo je Prednacrt Zakona o verskoj slobodi, crkvama, verskim zajednicama i verskim udruženjima. Prednacrt je upućen javnosti na razmatranje jula meseca, a ocene, primedbe i predloge Ministarstvu vera je trebalo uputiti do 10. avgusta 2004. godine kako bi se došlo do forme nacrtu Zakona koji će biti upućen Vladi Srbije na razmatranje, a zatim Narodnoj Skupštini na usvajanje. Zakon još uvek nije usvojen, a u međuvremenu su postojala bar četiri prednacrtu Zakona.

Učesnici okruglog stola izrazili su žaljenje zbog nedovoljne transparentnosti ovog procesa. Ne postoji zvanični web sajt Ministarstva vera Republike Srbije na kojem bi se mogla pouzdano naći predlog Zakona. Ljudi iz državnih institucija kao što su univerziteti, koji bi po prirodi svog posla trebalo da su u to upućeni, nisu u mogućnosti da budu uključeni u ovaj proces, niti da dobiju poslednje verzije Prednacrtu. Pojedine nevladine organizacije, koje su izuzetno zainteresovane za regulisanje ove problematike ne mogu da pruže puni doprinos raspravi ili nisu obaveštavane na adekvatan način.

Neki učesnici skupa postavili su pitanje kako to da pojedine verske zajednice imaju uvida u pomenuti proces, pa čak i rade na Prednacrtu dok stručna javnost biva izuzeta iz toga.

Ukazano je na mogućnost plodonosnije debate i atmosfere u kojoj bi se intenzivirao dijalog između verskih zajednica povodom donošenja Zakona.

Imajuću u vidu sadržaj Prednacrtu, učesnici su ukazali na nedoslednosti unutar samog predloga Zakona. U tom smislu deo učesnika je predložio da se transparentnije ukaže na to ko je predlagač i pisac Zakona, da bi se znalo ko ima vodeću ulogu u njegovom sastavljanju, što bi koristilo javnoj raspravi.

Učesnici su pri iznošenju svojih mišljenja jednodušno bili vođeni visokim načelima jednakosti pred zakonom i odsustva diskriminacije. Stoga su neki od učesnika okruglog stola postavili pitanje zašto se pojedinim članovima Prednacrtu verske zajednice uopšte stavljaju u povlašćeniji položaj spram ostalih društvenih institucija, npr. civilnih organizacija i inicijativa.

Ustavom Republike Srbije verske zajednice odvojene su od države. Naglašeno je da taj princip postoji i u samom Svetom Pismu gde stoji da carstvo Božje "nije od ovoga sveta". Država je prihvatila to stanje, a prihvataju ga i verske zajednice. Međutim, izneto je mišljenje da u praksi dolazi do međusobnih preplitanja koja izazivaju polemike i zategnutosti koje se manifestuju i u okviru političkih odnosa. Uticaj verskih zajednica u društvu nije sporan, ali je izneto mišljenje da država ne sme upravljati verskim zajednicama, a ni verske zajednice državom. Ukazano je na potrebu za zdravim sekularizmom, u kome važi uzajamno poštovanje i konstruktivan odnos između verskih zajednica i države. Verske zajednice jesu deo društva, što treba poštovati, ali je ukazano i na njihovu odgovornost

prema ostalim sferama društva.

Sa druge strane, neki od učesnika ukazali su da je javnost u svom usredsređivanju na odnos države i religije zapostavila obuhvatniji odnos države i društva. Obraćena je pažnja i na prisustvo militantnog antiteizma u delu javnosti, kao i na civilizacijski neprihvatljivu sklonost pojedinih javnih činilaca da crkvu izvrgavaju ruglu.

Ukazano je i na pravna rešenja na nivou državne zajednice kojima bi zakonopisac trebalo da se upravlja. To se odnosi na Ustavnu povelju državne zajednice Srbija i Crna Gora i posebno na Povelju o ljudskim i manjinskim pravima, donetu uz Ustavnu povelju. Unutar nje nalaze se članovi koji su skoro identični članovima međunarodnih dokumenata koje je država potpisala, a koji se odnose na pravo na veroispovest. Obraćena je pažnja na značaj slobode veroispovesti za očuvanje nacionalnih identiteta. U raspravi je ukazano na neusaglašenost aktuelnog Ustava Republike Srbije sa Ustavnom poveljom. Istaknuto je i to da je Ustavom Srbija definisana kao demokratska država svih građana što garantuje njihovu jednakost pred državnim ustanovama. Neki učesnici smatraju da nije uputno izdvajanje sedam "tradicionalnih" verskih zajednica kao povlašćenih, jer time, prema njihovom mišljenju, članovi ostalih bivaju diskriminisani. U raspravi se moglo čuti da je ovaj, prema mišljenju nekih učesnika diskriminatorni, karakter Prednacrta karakteristika svih predloga koji su se do sada pojavljivali, kao i predašnjeg Zakona. Neki od učesnika su izneli mišljenje da se, i pored toga što Zakon još nije usvojen, odredbe koje jedan broj verskih zajednica povlašćuje a druge diskriminiše već upotrebljavaju, što vodi daljnjoj diskriminatornoj praksi. U tom smislu naglašeno je da Zakon mora osigurati odsustvo svake diskriminacije u odnosu na ostvarivanje prava na slobodu veroispovesti, unoseći red u "društveni kontekst religioznosti": pravo na imovinu, pravo na odevanje, obred, okupljanje, javnost i slično.

Bilo je saopšteno i mišljenje da se u ovom slučaju ne radi o negativnoj diskriminaciji, nego da su neke verske zajednice pozitivno diskriminisane, uz očuvanje legitimnih prava svih ostalih. Ovde se mislilo na oslobađanje od plaćanja poreza na imovinu, a učesnici okruglog stola posebno su obratili pažnju na značaj pitanja denacionalizacije crkvene imovine, kao i na odsustvo spremnosti verskih zajednica da prihvate kontrolu svojih prihoda i rashoda.

Učesnici su se, uopšte uzev, složili oko toga da su rešenja ponuđena u novijim verzijama Prednacrta Zakona bolja od onih iz prethodnih nacrti. Posebno je pozdravljeno što je u četvrtoj verziji Prednacrta ukinut nerealno visok cenzus za registrovanje verskih zajednica. Istovremeno, učesnici su izrazili zabrinutost zbog nagoveštaja da je ovaj cenzus vraćen u petu verziju Zakona. Sa druge strane, učesnici okruglog stola potpuno su svesni da je pri prvoj registraciji novoosnovanih verskih zajednica neophodno da ove prilože dokumenta iz kojih će se videti njihovo učenje i doktrina.

Neki od učesnika su predložili da se iz Prednacrta izbace stavovi koji daju povlašćen položaj SPC i izdvajaju protestantske verske zajednice, kao i da se izostavi bilo kakva klasifikacija verskih zajednica. Nepotrebno je, prema mišljenju dela učesnika okruglog stola, i određivanje pojma "crkva"

kroz Zakon- to područje treba da bude ostavljeno dogmatici. Učesnici skupa ukazali su i na nejasno određenje pojmova “crkva”, “verska zajednica” i “versko udruženje” u Zakonu, kao i kriterijuma korišćenih za klasifikaciju. Na okruglom stolu čulo se mišljenje da je pojam “uspostavljanje kontinuiteta” logički nedosledan, kao i da nije plodonosan kada se povezuje sa pređašnjim državnim uređenjima, s obzirom na nizak nivo poštovanja vladavine zakona i ljudskih prava u istoriji Srbije.

Učesnici skupa su zaključili da položaj verskih zajednica treba pravno regulisati Zakonom kraćim od predloženog, koji bi bio u skladu sa evropskim standardima, poštujući ideju pravednosti i insistirajući na opštem dobru do kojeg se dolazi kroz opštu solidarnost, uz svestranu toleranciju, poštovanje građanskog principa jednakosti i depolitizaciju religijskog područja.

24. oktobar 2005.